

แนวคิด ศิลปะวิทยาการ และเทคโนโลยีหลายอย่าง
ของฝรั่งเศสได้รับการปรับปรุงผสมผสานและสืบทอด
รูปแบบมาจนถึงสมัยหลังอันเป็นสิ่งที่สะท้อน
ให้เห็นถึงมุมมองและความประทับใจที่ชนชั้นนำ
ชาวสยาม

ABSTRACT

Knowledge from France: effectiveness, power and royal favor in King Narai's reign

Rewat Hinon

This article studies about consequences of Ayutthaya-French relation in period of King Narai's reign. The intellectual development in the 17th Century Europe improved more knowledge than the previous time that attached Ayutthaya court's attention when contracting the West. And due to friendly diplomacy and rapid developed relationships, Ayutthaya court received much knowledge and technology from France. Interestingly, this was the second western intellectual receiving, the first occurred with Portuguese. Enthusiastic responding to receive various knowledge from outsiders was one of important factors making Ayutthaya to be able to adapt the knowledge for the royal favor.

Keyword: Port City, Diplomacy, Western Science

สรรพวิทยาการจากฝรั่งเศส : ประสิทธิภาพ อำนาจ และพระราชนิยมในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์

เรวัตร์ หินอ่อน

บทนำ

ราชอาณาจักรอยุธยาถือเป็นรัฐโบราณแห่งหนึ่งของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงในฐานะเมืองท่าค้าขายที่มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงการค้าระหว่างด้านตะวันตกผ่านมหาสมุทรอินเดียกับด้านตะวันออกในบริเวณทะเลจีนใต้ ทั้งนี้กรุงศรีอยุธยา ศูนย์กลางของอาณาจักร เป็นเมืองเชื่อมโยงการค้าทางทะเลแล้วยังเป็นศูนย์กลางในการรวบรวมสินค้าจากดินแดนตอนในเพื่อส่งออกไปยังตลาดภายนอก ในขณะเดียวกันก็เป็นศูนย์กลางในการรับและกระจายสินค้าจากภายนอกไปยังดินแดนตอนในด้วย จากปัจจัยแวดล้อมหลายด้านทั้งการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับบรรดาเมืองท่าต่างๆรอบอ่าวไทย การขยายอำนาจเข้าควบคุมเมืองท่าริมฝั่งทะเลอันดามันอย่างมะริดและตะนาวศรี รวมทั้งการเข้าควบคุมแหล่งสินค้าในพื้นที่ตอนในล้วนมีส่วนทำให้อาณาจักรอยุธยาเติบโตและเจริญรุ่งเรืองมากขึ้น โดยเฉพาะกรุงศรีอยุธยาได้อาศัยความได้เปรียบเรื่องที่ตั้งทางภูมิศาสตร์อันอุดมสมบูรณ์และความสะดวกในการติดต่อกับดินแดนรายรอบมาพัฒนาตนเองจนเป็นศูนย์กลางทางการค้าที่สำคัญที่เปิดรับการเข้ามาติดต่อค้าขายจากชนกลุ่มต่างๆอย่างกว้างขวาง

ในบรรดากลุ่มชนที่เข้ามาเจริญสัมพันธ์ไมตรีและค้าขายกับอาณาจักรอยุธยานั้น พ่อค้าชาวตะวันตกถือเป็นพ่อค้าที่สำคัญกลุ่มหนึ่ง เริ่มด้วยการติดต่อกับชาวโปรตุเกสราวปี ค.ศ.1512 (พ.ศ.2054) หลังจากโปรตุเกสเข้าพิชิตมะละกาซึ่งเป็นเมืองท่าการค้าที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในขณะนั้น นำมาซึ่งการเผยแพร่ของคริสต์ศาสนาและวิทยาการหลายด้านจากตะวันตกที่ราชสำนักอยุธยารับเข้ามาปรับใช้ในเวลาอันรวดเร็วโดยเฉพาะเทคโนโลยีทางทหาร หลังจากนั้นเป็นเวลากว่าหนึ่งศตวรรษที่ความรู้และเทคโนโลยีจากตะวันตกส่วนใหญ่ของอาณาจักรอยุธยาล้วนผ่านเข้ามาโดยชาวโปรตุเกส แต่แล้วในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (ค.ศ.1632-ค.ศ. 1688/พ.ศ.2175-พ.ศ.2231) การติดต่อกับชาติตะวันตกที่เข้ามาใหม่อย่างชาวฝรั่งเศสจะนำมาซึ่งสรรพวิทยาการตะวันตกอีกชุดหนึ่งอันทันสมัยกว่าและเป็นที่สนใจอย่างมากของราชสำนักอยุธยา

ฝรั่งเศสกับราชอาณาจักรอยุธยา

ความสัมพันธ์ระหว่างราชอาณาจักรอยุธยากับฝรั่งเศสเริ่มขึ้นจากวัตถุประสงค์ที่ค่อนข้างแตกต่างจากชาวยุโรปกลุ่มอื่นๆที่เข้ามาก่อนหน้านี้ เนื่องด้วยการเข้ามาติดต่อของฝรั่งเศสเริ่มจากกิจกรรมทางศาสนาของบรรดาบาทหลวงที่ต้องการเข้ามาเผยแพร่คริสต์ศาสนา แม้ชาวโปรตุเกสจะส่งคณะสอนศาสนาของตนเข้ามาเผยแพร่ศาสนาในช่วงเวลาก่อนหน้านี้ด้วยเช่นกันแต่วัตถุประสงค์หลักจะเน้นไปในการการค้ามากกว่า ดังนั้นกิจกรรมของบาทหลวงโปรตุเกสจึงมุ่งไปที่การอำนวยความสะดวกในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาให้กับบรรดาคริสต์ศาสนิกชนเป็นหลัก¹ ส่วนชาวฮอลันดาซึ่งเข้ามาเป็นคู่แข่งที่ทุ่มเทความสนใจเกือบทั้งหมดไปที่ผลประโยชน์ทางการค้าของตนเท่านั้น

ในปี ค.ศ.1662(พ.ศ.2205) คณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสที่นำโดยลอมแบร์ตเดอลาม็อต (Lambert de la Motte) ซึ่งแต่เดิมมีเป้าหมายในการเดินทางไปยังโคชินจีน (บริเวณตอนใต้ของเวียดนาม) แต่เกิดเหตุวุ่นวายทางศาสนาขึ้นที่นั่นเสียก่อนจึงเปลี่ยนเส้นทางมายังกรุงศรีอยุธยาแทนโดยใช้เส้นทางเมืองมะริด เมื่อคณะบาทหลวงดังกล่าวเดินทางมาถึงกรุงศรีอยุธยาปรากฏว่าสมเด็จพระนารายณ์ซึ่งทรงครองราชย์สมบัติอยู่ในขณะนั้นได้ทรงให้การต้อนรับเป็นอย่างดี

¹ นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2555, มีนาคม). โปรตุเกส-การเดินทางเร็ว, เครื่องเทศ, และศรัทธา. ศิลปวัฒนธรรม. 33(5): 97-98.

ด้วยท่าทีที่เป็นมิตรและให้เสรีภาพในการเผยแพร่คริสต์ศาสนา ด้วยเหตุนี้คณะบาทหลวงจึงเริ่มเห็นช่องทางความเป็นไปได้ในการขยายจำนวนของคริสต์ศาสนิกชนให้เพิ่มมากขึ้น และหวังจะใช้กรุงศรีอยุธยาเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่ศาสนาในภูมิภาคนี้ต่อไป²

ด้วยเหตุที่คณะบาทหลวงชุดดังกล่าวเป็นบาทหลวงในสังกัดคณะเยซุอิต (Jesuits) ซึ่งเป็นคณะนักบวชที่มุ่งเน้นและมีชื่อเสียงในด้านการศึกษา การค้นคว้า และการส่งเสริมวัฒนธรรม จึงมีความเป็นไปได้มากกว่าความสนพระทัยและให้การต้อนรับเป็นอย่างดีจากสมเด็จพระนารายณ์ส่วนหนึ่งอาจจะมาจากความรู้ที่บาทหลวงเหล่านั้นนำมาแสดงด้วยก็เป็นได้ ทั้งนี้การเดินทางมายังภูมิภาคเอเชียของคณะเยซุอิตยังมีวัตถุประสงค์เพื่อเข้ามาฟื้นฟูศาสนาจักรคาทอลิกที่เริ่มเสื่อมถอยจากอิทธิพลที่ตกต่ำลงของโปรตุเกสและการขยายอำนาจมากขึ้นของชาติโปรเตสแตนต์อย่างฮอลันดาและอังกฤษ ดังนั้นเมื่อเห็นว่าทางราชสำนักอยุธยามีความเป็นมิตรและไม่ขัดขวางการดำเนินงานทางศาสนาของตนจึงลงหลักปักฐานและพยายามสร้างความสัมพันธ์ระหว่างอยุธยาและฝรั่งเศสให้เกิดขึ้นเนื่องด้วยราชสำนักฝรั่งเศสเป็นผู้สนับสนุนการดำเนินการของคณะบาทหลวง ดังนั้นความสัมพันธ์อันดีระหว่างราชสำนักฝรั่งเศสกับราชสำนักอยุธยาจะส่งผลให้การดำเนินการของคณะบาทหลวงเป็นไปได้อย่างสะดวกมากขึ้น จึงมีความพยายามที่จะชักจูงให้ทางราชสำนักฝรั่งเศสเห็นว่าการติดต่อสัมพันธ์กับอยุธยาเป็นสิ่งที่มิประโยชน์ทั้งต่อกิจการทางด้านศาสนา เศรษฐกิจ และการเมืองของฝรั่งเศสในภูมิภาคเอเชีย จนทำให้พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ทรงส่งพระราชสาส์นเข้ามาถวายสมเด็จพระนารายณ์เป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1671 (พ.ศ. 2214) และเริ่มความสัมพันธ์ระหว่างกันซึ่งเป็นไปด้วยดี โดยระหว่างปี ค.ศ. 1671 ถึง ค.ศ. 1688 (พ.ศ. 2214- 2231) ฝรั่งเศสได้ส่งคณะทูตมายังราชสำนักอยุธยา 2 ครั้ง และราชสำนักอยุธยาส่งไปยังฝรั่งเศส 4 ครั้ง

² ประชุมพงศาวดารภาคที่ 32 เรื่อง จดหมายเหตุของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส ซึ่งเข้ามาตั้งครั้งแรกแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช. พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ คุณหญิงเพชรพิไชย (ถนอม อมาตยกุล) พ.ศ. 2467. หน้า 5.

การเดินทางของวิทยาการจากฝรั่งเศสสู่อยุธยา

ความรู้ด้านเทคนิควิธีการหลายแขนงในอาณาจักรอยุธยาที่ได้รับอิทธิพลจากการติดต่อกับภายนอกปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนมาเป็นเวลานานก่อนการมาถึงของชาวฝรั่งเศส ทั้งอิทธิพลที่ได้รับมาจากจีน อินเดีย จากตะวันออกกลางผ่านทางพ่อค้ามุสลิม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากยุโรปผ่านทางชาวโปรตุเกสโดยวิทยาการความรู้แบบตะวันตกที่แพร่หลายมากส่วนใหญ่มักจะเป็นด้านการก่อสร้าง เช่น กำแพง ป้อมปราการต่างๆและเทคโนโลยีทางทหาร ดังปรากฏหน่วยทหารปืนใหญ่และช่างหล่อปืนทั้งในส่วนที่เป็นชาวโปรตุเกสและลูกผสมเชื้อสายโปรตุเกสรับราชการอยู่ในกองทัพของอยุธยา³ นอกจากนี้ชาวยุโรปที่เข้ามาค้าขายยังได้เผยแพร่ความรู้เฉพาะด้านบางอย่างเอาไว้ด้วย เช่น เทคนิคในการต่อเรือที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังปรากฏว่าในรัชสมัยของสมเด็จพระเอกาทศรถได้ทรงให้ช่างเรียนรู้การต่อเรือแบบฮอลันดา⁴ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม วิทยาการตะวันตกที่อยุธยาได้รับเข้ามานั้นยังมีข้อจำกัดทั้งนี้เกิดจากผู้ถ่ายทอดที่ส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นผู้ที่ทำการศึกษามีความรู้ด้านนั้นๆโดยตรง เนื่องด้วยอาจเป็นเพียงนักบวชที่มีเพียงความรู้ในด้านปรัชญาและศาสนา เป็นนักเดินทางแสวงโชค เป็นพลทหารชั้นผู้น้อย หรือไม่ก็เป็นพ่อค้าธรรมดา ดังนั้นความรู้ที่มาถึงอยุธยาจึงมักเป็นเพียงประสบการณ์พื้นฐานที่บุคคลเหล่านี้เคยพบเห็นหรือเกี่ยวข้องทางใดทางหนึ่งมาก่อนส่งผลให้ความรู้แบบตะวันตกหลายอย่างยังไม่สามารถใช้งานได้อย่างเต็มที่ ยกตัวอย่างเช่นการสร้างกำแพงและป้อมปราการตามคำแนะนำของโปรตุเกส แม้จะเป็นการสร้างแบบก่ออิฐถือปูนที่มีความแข็งแรงและมีป้อมปืนที่ใช้ในการยิงตอบโต้เข้าศึกได้แต่ก็เป็นเพียงการสร้างแนวป้องกันในลักษณะเบื้องต้นด้วยรูปแบบตะวันตกเท่านั้น ไม่ได้เป็น

³ ภูมิ สุเกียรติ. (2553). *เมียนมาร์สยามยุทธ*. หน้า 241.

⁴ กรมศิลปากร. (2513). *บันทึกเรื่องสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศไทยกับนานาประเทศในศตวรรษที่ 17 เล่ม 1 จดหมายเหตุเบริล เทววัน ถึงบริษัทอีสต์อินเดีย แพลโดยไฟโรจน์ เกษแม่นกิจ*. หน้า 1-2.

ป้อมปราการที่ตั้งรับและตอบโต้ด้วยอาวุธปืนตามหลักยุทธวิธีเต็มรูปแบบ หรือจะเป็นด้านงานก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมอื่นๆก็ไม่ปรากฏว่าช่างชาวอยุธยาได้รับแรงบันดาลใจใดๆอย่างเป็นรูปธรรมมากนักจากตะวันตก ทั้งในส่วนของราชสำนักหรือสิ่งก่อสร้างทางศาสนา แต่กลับปรากฏว่าอย่างน้อยตั้งแต่ปลายสมัยอยุธยาตอนกลางเป็นต้นมาอิทธิพลงานก่อสร้างแบบเปอร์เซียที่มีลักษณะเด่นในการใช้ประตูหน้าต่างแบบวงโค้งเพื่อกระจายการรับน้ำหนักของผนังอาคารและเพิ่มพื้นที่การใช้สอยภายในได้เข้ามาปรากฏตามงานสถาปัตยกรรมของอยุธยาเป็นจำนวนมาก⁵

ในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ความสนพระทัยช่วงต้นถึงกลางรัชกาลเห็นได้อย่างชัดเจนว่าทรงชื่นชมในศิลปะวิทยาการและวัฒนธรรมจากตะวันออกกลางโดยเฉพาะเปอร์เซียมากเป็นพิเศษทั้งนี้แม้แต่โครงการก่อสร้างพระราชวังแห่งใหม่ของพระองค์ที่เมืองลพบุรีในปี ค.ศ.1666(พ.ศ. 2209) อาคารและสิ่งก่อสร้างส่วนใหญ่ก็ยังคงแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลทางศิลปะและเทคนิคการก่อสร้างแบบเปอร์เซีย⁶ อย่างไรก็ตามปรากฏหลักฐานว่าในส่วนของការวางแผนผังได้มีชาวฝรั่งเศสและอิตาลีซึ่งเป็นบาทหลวงเข้ามามีส่วนร่วมด้วย ทั้งนี้มีความเป็นไปได้มากกว่าคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสที่เข้ามาตั้งแต่ปี ค.ศ.1662(พ.ศ.2205) ได้พยายามแสดงและเผยแพร่ความรู้ด้านต่างๆที่ตนมีอยู่ต่อราชสำนักและสังคมทั่วไปของอยุธยา ซึ่งหลักฐานการมีส่วนร่วมในการสร้างพระราชวังแห่งใหม่ที่ลพบุรีนี้ยังเป็นที่น่าสังเกตด้วยว่า ชาวฝรั่งเศสและอิตาลีที่กล่าวถึงได้ “อาสา” เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการดังกล่าว ซึ่งน่าจะเป็นวิธีการหนึ่งในการสร้างความน่าสนใจในหมู่พวกตนโดยเฉพาะในสายตาของราชสำนักอยุธยา เนื่องด้วยบาทหลวงคณะเยซูอิตน่าจะเป็นผู้ที่มีการศึกษาซึ่งเป็นไปตามหลักนิยมของคณะนักบวชกลุ่มนี้ โดยนอกจากจะมีความรู้ทางปรัชญาและศาสนาแล้วยังมีความรู้ทางโลกอย่าง

⁵ จุมพล เพิ่มแสงสุวรรณ. (2545). พระอุโบสถและพระวิหารที่ได้รับอิทธิพลตะวันตกสมัยอยุธยาตอนปลาย. หน้า 284.

⁶ จักรพันธุ์ กังวาลและคณะ. (2550). กรุ่นกลิ่นอารยธรรมเปอร์เซียในเมืองสยาม. หน้า 35.

คณิตศาสตร์ วิศวกรรม ภูมิศาสตร์ และดาราศาสตร์ด้วย โดยหลายอย่างเป็นความรู้ใหม่ที่เติบโตขึ้นในยุโรปช่วงศตวรรษที่ 17 ซึ่งอาจจะยังไม่เคยมีการนำมาแสดงอย่างจริงจังโดยชาวยุโรปกลุ่มอื่น ดังนั้นจึงทำให้พอเห็นภาพได้ว่าความรู้จากคณะบาทหลวงกลุ่มนี้มีความแตกต่างและน่าสนใจอยู่พอสมควร

เมื่อฝรั่งเศสส่งคณะราชทูตโดยการนำของ เชอวาเลีย เดอโชมอง(Chevalier de Chaumont) เข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีอย่างเป็นทางการในปี ค.ศ.1685 (พ.ศ. 2228) ก็ปรากฏว่าวิทยาการความรู้จากฝรั่งเศสหลายอย่างได้เป็นที่รับรู้บ้างแล้ว ซึ่งสมเด็จพระนารายณ์ได้แสดงความสนพระทัยเป็นอย่างมากจนถึงกับมีรับสั่งซักถามเรื่องราวต่างๆเกี่ยวกับฝรั่งเศสและทรงฝากคณะทูตกลับไปทูลขอผู้มีความรู้และเชี่ยวชาญด้านต่างๆจากพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 เพื่อให้มาถ่ายทอดความรู้เหล่านั้นแก่อาณาจักรของพระองค์บ้าง

วิทยาการฝรั่งเศส “ประสิทธิภาพใหม่จากยุโรป”

บันทึกของนิโกลาส์ แอร์แวงส (Nicolas Gervaise)นักเดินทางชาวฝรั่งเศส ซึ่งเดินทางมาถึงกรุงศรีอยุธยา ก่อนหน้าคณะทูตของเชอวาเลีย เดอโชมองเล็กน้อยได้พรรณาสภาพที่ตั้งของเมืองอันเป็นศูนย์กลางการปกครองของอาณาจักรอยุธยาว่าเปรียบได้กับนครเวนิสซึ่งเป็นเมืองที่เต็มไปด้วยลำคลองจำนวนมาก มีความอุดมสมบูรณ์และมีประชากรอยู่อาศัยค่อนข้างหนาแน่น นอกจากนั้นยังกล่าวถึงชุมชนของชาวต่างชาติกลุ่มต่างๆที่เข้ามาค้าขายและอยู่อาศัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานการค้าของชาวฮอลันดาซึ่งชาวฝรั่งเศสค่อนข้างให้ความสนใจเป็นพิเศษ⁷ อย่างไรก็ตามในบันทึกได้กล่าวถึงสิ่งที่น่าสนใจอย่างหนึ่งว่า ระบบป้องกันเมืองของกรุงศรีอยุธยาโดยเฉพาะกำแพงเมืองและป้อมปราการนั้นอยู่ในสภาพที่ไม่น่าดูเท่าไรนักโดยกล่าวว่า

⁷ นิโกลาส์แอร์แวงส. (2506). แปลโดย สันต์ ท. โกมลบุตร. *ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและการเมืองแห่งราชอาณาจักรสยาม*. หน้า 37.

“...ล้อมรอบด้วยกำแพงอันปึกหักพังแล้วแต่พระเจ้าแผ่นดินกำลังทรงให้ปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ยังไม่แล้วเสร็จ...”⁸

ทั้งนี้สภาพกำแพงเมืองที่ทรุดโทรมดังกล่าวเป็นสิ่งที่มักเกิดขึ้นเมื่อบ้านเมืองอยู่ในสภาวะที่ค่อนข้างสงบปลอดภัยจากการคุกคามของศัตรูภายนอกที่ยกกองทัพเข้ามาปิดล้อมจึงมักขาดการดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์แข็งแรง เนื่องจากการบำรุงรักษาต้องสิ้นเปลืองทั้งแรงงานและค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก ดังนั้นเมื่อต้องเผชิญกับศึกใหญ่จึงมักปรากฏให้มีการ “ตกแต่งค่ายคูประตูหอรบ” ซึ่งก็คือการปรับปรุงซ่อมแซมกำแพงเมืองและแนวป้องกันให้อยู่ในสภาพแข็งแรงพร้อมใช้งานนั่นเองเมื่อล่วงมาถึงรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ กรุงศรีอยุธยาได้ว่างเว้นจากสงครามใหญ่มานานแล้วดังนั้นกำแพงเมืองจึงอยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรมอย่างไ้ก็ตาม สิ่งที่น่าสังเกตประการหนึ่งก็คือช่วงเวลาที่แชร์แวสบันทึกไว้่นั้นเป็นระยะเวลาก่อนที่คณะทูตอย่างเป็นทางการชุดแรกของฝรั่งเศสจะเดินทางเข้ามา ทั้งนี้เป็นที่ทราบกันดีจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่าเมื่อคณะทูตชุดดังกล่าวเดินทางกลับสมเด็จพระนารายณ์ได้ทรงขอตัวผู้มีความรู้ทางทหารชาวฝรั่งเศสคือเชอวาเลีย เดอฟอร์บง (Chevalier de Forbin) ไว้และทรงแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งออกพระศักดิ์สงคราม โดยมีพระราชประสงค์ให้นายทหารผู้นี้ช่วยทำการฝึกหัดทหารและปรับปรุงป้อมค่ายตามแบบอย่างของฝรั่งเศสให้กับอยุธยา จึงเชื่อกันว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้วิทยาการฝรั่งเศสได้เข้ามามีส่วนในการปรับปรุงสิ่งก่อสร้างทางทหาร

แต่จากร่องรอยทางโบราณคดีของแนวกำแพงและป้อมปราการกรุงศรีอยุธยาที่เหลืออยู่ทำให้ทราบว่าสิ่งก่อสร้างเหล่านี้ได้รับการปรับปรุงครั้งใหญ่เนื่องจากมีลักษณะโครงสร้างที่แตกต่างจากโครงสร้างเดิมในช่วงเวลาเริ่มแรก เช่น ความหนาของกำแพงที่มีขนาดลดลงกว่าเดิม แต่ชดเชยด้วยเทคนิคการก่อสร้างที่เสริมความแข็งแรงด้วยโครงสร้างแบบคูและแนวคันดินด้านหลังกำแพงทำให้มีประสิทธิภาพในการรับแรงยิงจากปืนใหญ่ได้ดียิ่งขึ้น โดยการปรับปรุงดังกล่าว

⁸ แหล่งเดิม. หน้าเดียวกัน.

สันนิษฐานว่ามีขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์จึงอาจจะเป็นการปรับปรุงที่แชร์แวลส์ได้พบเห็นแล้วบันทึกไว้ก็ได้ ซึ่งถ้าเป็นดังนั้นจริงก็แปลว่าโครงการปรับปรุงกำแพงกรุงศรีอยุธยาเป็นระยะเวลาก่อนที่จะคณะทูตฝรั่งเศสชุดแรกจะมาถึงและจากเทคนิคการก่อสร้างดังกล่าวมีร่องรอยหลายประการที่สันนิษฐานได้ว่าชาวฝรั่งเศสน่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องในการปรับปรุงครั้งนี้ด้วย เพราะก่อนหน้านี้ก็ได้โปรดให้บาทหลวงเรอเนชาร์บอนโน (Rene Charbonnour) ชาวฝรั่งเศสไปสร้างป้อมบริเวณชายแดนด้านพม่ามาแล้ว แม้บาทหลวงจะปฏิเสธในตอนแรกเพราะไม่มีความรู้ด้านวิศวกรรมก็ตาม⁹

ด้วยเหตุนี้จึงมีความเป็นไปได้สูงว่าบาทหลวงคณะเยซุอิตจากฝรั่งเศสที่เดินทางเข้ามาตั้งแต่ค.ศ.1662 (พ.ศ.2205) น่าจะมีผู้ที่มีความรู้ทางด้านวิศวกรรมอยู่ด้วย เนื่องจากเคยปรากฏแล้วว่าได้มีผู้อาสาเข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการก่อสร้างพระราชวังที่เมืองลพบุรีเมื่อปี ค.ศ.1666 (พ.ศ.2209) ส่งผลให้ความรู้ทางด้าน การก่อสร้างของฝรั่งเศสเป็นที่รู้จักอยู่บ้างแล้วพอสมควรและเนื่องด้วยเทคโนโลยีการก่อสร้างทางทหารเคยเกี่ยวข้องกับชาวตะวันตกอย่างโปรตุเกสมาก่อน ดังนั้นจึงเป็นที่เข้าใจได้ว่าเพราะเหตุใดชาวสยามจึงเชื่อมโยงความรู้ความสามารถอย่างเดียวกันเข้ากับชาวฝรั่งเศสที่เข้ามาภายหลังด้วย

เมื่อเขวาลีเย เดอฟอร์บังได้เข้ารับราชการทางทหารในราชสำนักอยุธยา สิ่งที่แตกต่างกันชัดเจนกับชาวตะวันตกและกองกำลังติดอาวุธที่เข้ามาก่อนหน้านี้คือลักษณะของความเป็นทหารอาชีพที่ได้รับการฝึกและมีความรู้ด้านการทหารอย่างแท้จริง จึงแตกต่างจากกองกำลังที่มีความสามารถแต่เพียงการใช้อาวุธ อันเป็นสิ่งที่ได้รับการพัฒนาภายใต้แนวคิดเรื่องรัฐชาติที่กำลังเติบโตขึ้นในยุโรปซึ่งกองทหารอาชีพถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่ง ความเป็นทหารอาชีพนี้เป็นลักษณะแตกต่างที่เชื่อได้ว่าสมเด็จพระนารายณ์ทรงสังเกตเห็น

⁹ ตาซาร์ด. (2551). แปลโดย สันต์ ท. โกมลบุตร. จดหมายเหตุการเดินทางสู่ประเทศสยามครั้งที่ 1 และจดหมายเหตุการเดินทางครั้งที่ 2 ของบาทหลวงตาซาร์ด. หน้า 128.

ดังนั้นจึงโปรดให้พอร์บงทำการฝึกหัดทหารชาวสยามด้วยระเบียบวินัยและยุทธวิธีแบบฝรั่งเศสซึ่งไม่เคยปรากฏมาก่อน แม้ความรู้ทางทหารแบบยุโรปจะเข้ามาอย่างอาณาจักรอยุธยาเป็นเวลานานแล้ว อีกทั้งการใช้อาวุธตะวันตกทั้งปืนเล็กและปืนใหญ่ก็แพร่หลายเช่นกันแต่ก็ไม่เคยปรากฏว่ามีการฝึกหัดทหารตามรูปแบบตะวันตก ตรงกันข้ามกลับนิยมกองทหารที่มีชาวตะวันตกหรือลูกผสมเข้ามาเกี่ยวข้องในฐานะผู้ชำนาญการใช้อาวุธมากกว่า¹⁰

ทั้งนี้แม้การฝึกหัดทหารแบบฝรั่งเศสจะไม่เห็นผลอะไรมากนักแต่สิ่งที่เห็นเป็นรูปธรรมมากกว่าคือความเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงสิ่งก่อสร้างทางทหารอย่างกำแพงและป้อมปราการที่สมเด็จพระนารายณ์ทรงโปรดให้เดอ ลา มาร์ (de la mare) วิศวกรทางทหารชาวฝรั่งเศสดำเนินการควบคุมก่อสร้างและปรับปรุงขึ้นใหม่ซึ่งยังเหลือร่องรอยปรากฏอยู่ในปัจจุบัน เช่น ป้อมเพชรที่กรุงศรีอยุธยา กำแพงป้อมปราการของเมืองลพบุรี และป้อมวิชัยประสิทธิ์ที่เมืองธนบุรี เป็นต้น โดยข้อแตกต่างระหว่างสิ่งก่อสร้างทางทหารแบบตะวันตกในช่วงระยะเวลาก่อนหน้านี้กับสิ่งที่ได้รับการปรับปรุงโดยฝรั่งเศสก็คือสิ่งก่อสร้างเหล่านี้ได้รับการออกแบบทางทหารอย่างเป็นระบบมากขึ้นโดยวิศวกรฝรั่งเศสได้ออกแบบการใช้งานให้มีประสิทธิภาพกว่ารูปแบบเดิม เช่น การออกแบบตัวป้อมและกำแพงที่ก่อสร้างได้สะดวกและแข็งแรง การสร้างใบบัง (ไบเสมา) ประจำกำแพงที่อำนวยความสะดวกในการใช้อาวุธและเพิ่มความปลอดภัยให้กับทหารที่ประจำการ การวางตำแหน่งของป้อมปืนพร้อมออกแบบองศาของตัวป้อมเพื่อการยิงของปืนและปืนใหญ่ตามหลักคณิตศาสตร์ซึ่งช่วยให้รัศมีในการทำลายและป้องกันมีประสิทธิภาพมากขึ้นเป็นต้น

ทั้งนี้โครงการก่อสร้างขนาดใหญ่อย่างหนึ่งที่ได้ดำเนินการอย่างจริงจังแล้วคือการก่อสร้างและปรับปรุงกำแพงเมืองลพบุรี อันเป็นเมืองที่สมเด็จพระนารายณ์เสด็จมาประทับอยู่เป็นส่วนใหญ่และมีพระราชประสงค์ที่จะพัฒนาเมือง

¹⁰ แอนโทนี ริด. (2548). แปลโดย พงษ์ศรี เลชะวัฒน์. *เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในยุคการค้า ค.ศ. 1450-1680 เล่ม 1 ดินแดนใต้ลม*. หน้า 134.

แห่งนี้ให้แข็งแกร่งมากขึ้น ดังมีบันทึกกล่าวว่า

...ทรงตั้งพระทัยจะขยายอาณาบริเวณออกไปอีก แต่พระองค์ทรงพิจารณาเห็นว่าน่าจะสร้างเป็นที่มั่นจะเหมาะสมกว่า¹¹

ลักษณะของป้อมและกำแพงเมืองลพบุรีที่เหลืออยู่ในปัจจุบันสามารถเทียบได้กับแผนผังของเมืองลพบุรีที่จัดทำขึ้นโดยชาวฝรั่งเศสในเวลานั้นซึ่งปรากฏเป็นกำแพงเมืองสองชั้น คือเมืองชั้นในเป็นกำแพงอิฐและเมืองชั้นนอกเป็นกำแพงดิน สันนิษฐานว่าตัวเมืองชั้นในที่เป็นกำแพงอิฐคือตัวเมืองลพบุรีเดิมที่สมเด็จพระนารายณ์โปรดให้บูรณะขึ้นใหม่เมื่อ ค.ศ.1666(พ.ศ. 2209) ส่วนชั้นนอกที่เป็นกำแพงดินคือส่วนของเมืองที่ทรงให้ขยายเพิ่มเติม

กำแพงและป้อมที่เมืองลพบุรีมีความแตกต่างจากเมืองอื่นๆอย่างเห็นได้ชัดทั้งเทคนิคการก่อสร้างและรูปแบบ กล่าวคือกำแพงมีขนาดความสูงที่มากเป็นพิเศษแม้ตัวกำแพงเมืองชั้นในจะก่อเป็นกำแพงอิฐที่มีความหนาเพียงเมตรเศษๆแต่ก็ขัดเขยด้วยการถมดินหนาเป็นเชิงเนินด้านหลังกำแพง ตัวป้อมสร้างเป็นสี่เหลี่ยมปลายแหลมยื่นออกไปด้านนอกของกำแพงเมืองและมีขนาดใหญ่มากเป็นพิเศษเช่นกันโดยมีเทคนิคการก่อสร้างด้วยการก่อผนังกำแพงอิฐไม่หนามากแต่ถมดินด้านในจนเต็ม ตัวใบเสมาออกแบบให้ผู้ที่อยู่บนกำแพงมีมุมมองที่ชัดเจนขึ้นแต่ศัตรูด้านล่างจะมองเห็นคนด้านบนไม่ชัดเจนอันเป็นรูปแบบที่พบแต่ที่เมืองลพบุรีเท่านั้น

นอกจากนี้ยังมีการสร้างและปรับปรุงป้อมที่เมืองธนบุรีที่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าควบคุมโดยชาวฝรั่งเศสคือป้อมมิวโฮยแยนทร์และป้อมมิวชัยประสิทธิ์ ซึ่งแซร์แวลด์ได้กล่าวถึงในบันทึกหลังจากคณะราชทูตชุดแรกของฝรั่งเศสเดินทางกลับแล้วว่า

...มีป้อมอยู่เพียงแห่งเดียว มีปืนใหญ่หล่ออยู่ 24 กระบอกใช้การได้ดี ตรงฝั่งปากแม่น้ำตรงกันข้ามมีป้อมเล็กๆอีกป้อมหนึ่งซึ่งไม่น่าจะทำการป้องกันได้แข็ง

¹¹ นิโกลาส์แซร์แวลส. (2506). แปลโดย สันต์ ท. โกมลบุตร. เล่มเดิม. หน้า 44

แรงนักแม้จะมีปืนใหญ่ตั้ง 30 กระบอกก็ตาม...นายช่างที่เซอวารีเยร์เดอโซมองต์ ได้ทุลเกล้าถวายต่อพระเจ้าแผ่นดินนั้น จะได้ลงมือเสริมสร้างป้อมในเร็วๆนี้ โดยที่ป้อมนั้นผู้ชำนาญงาน จึงจะดัดแปลงพื้นที่ให้ได้ป้อมที่ถูกแบบพอจะป้องกัน อริราชศัตรูได้¹²

ป้อมปืนทั้ง 2 ป้อมนี้ตั้งอยู่คนละฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาเพื่อป้องกันข้าศึกที่ยก มาตามลำน้ำโดยสร้างขึ้นก่อนการเข้ามาของฝรั่งเศสเนื่องจากเมืองธนบุรีถือเป็น จุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญมากของอยุธยาสมเด็จพระนารายณ์จึงทรงโปรดให้วิศวกร ทางทหารชาวฝรั่งเศสมาทำการปรับปรุงเป็นแห่งแรกๆ พร้อมด้วยโครงการ ก่อสร้างป้อมปราการแบบฝรั่งเศสเต็มรูปแบบขนาดใหญ่ที่พระองค์ทรงเสนอให้ ราชสำนักฝรั่งเศสส่งกำลังทหารมาประจำการด้วย¹³ จากตัวอย่างที่กล่าวมาแสดง ให้เห็นว่าเทคโนโลยีทางทหารของฝรั่งเศสย่อมมีข้อแตกต่างในเชิงประสิทธิภาพ กว่าของเดิม เพราะนอกจากจะได้รับความไว้วางใจในฐานะตัวเลือกที่เหมาะสม กับการสร้างแนวป้องกันของเมืองลพบุรีอันมีสถานะเป็น “ที่มั่น” ของสมเด็จพระนารายณ์แล้วยังใช้เป็นแบบอย่างในการปรับปรุงป้อมปราการตามเมือง สำคัญๆหลายแห่ง แม้ไม่อาจทราบได้ว่าการเริ่มดำเนินการอย่างจริงจังไปแล้ว มากน้อยเพียงใด แต่จากบันทึกของชาวฝรั่งเศสที่ได้รับมอบหมายให้ไปทำการ สำรวจและเตรียมโครงการได้กล่าวถึงเมืองอย่าง พิษณุโลก นครราชสีมา และ นครศรีธรรมราช ซึ่งก็พอจะทำให้เห็นภาพได้ว่าเทคโนโลยีทางทหารของฝรั่งเศส นั้นมีความน่าเชื่อถือมากกว่าจนส่งผลให้บรรดาเมืองสำคัญที่มีการสร้างกำแพง และป้อมปราการแบบตะวันตกอยู่แล้วต้องได้รับการปรับปรุงอีกครั้งหนึ่ง

เมื่อกล่าวถึงเทคโนโลยีฝรั่งเศสที่แสดงให้ชาวสยามในสมัยกรุงศรีอยุธยา ได้เห็นถึงประสิทธิภาพการใช้งานอย่างเป็นรูปธรรมในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ที่ ขาดไปไม่ได้คือในเรื่องของการสร้างระบบประปาส่งน้ำซึ่งปรากฏทั้งที่กรุง ศรีอยุธยาและที่เมืองลพบุรีแม้จะมีรายละเอียดของการก่อสร้างที่ต่างกัน กล่าว

¹² แหล่งเดิม. หน้า 51.

¹³ นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2557). พิมพ์ครั้งที่ 8. การเมืองไทยสมัยพระนารายณ์. หน้า 72.

คือ ระบบประปาที่เมืองลพบุรีต้องมีการสร้างแหล่งกักเก็บน้ำที่เชื่อมต่อกับท่อส่งน้ำระยะไกลก่อนจะเข้าสู่ถังเก็บและระบบการจ่ายน้ำด้วยท่อดินเผา จึงทำให้มีลักษณะโครงสร้างที่ใหญ่กว่าระบบประปาที่กรุงศรีอยุธยาและเป็นที่น่าตื่นตาตื่นใจมากกว่าทั้งในเรื่องของการแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำที่ไม่ต้องดักหาบแต่กลับมีน้ำไหลมาถึงที่และในด้านของความสวยงาม ดังปรากฏในโครงฉลิมพระเกียรติที่แต่งโดยพระศรีมโหสถว่า

มีสินธุสายลิตซิ่ง	ชลไส
เต็มแต่เศรใน	ชอกซัน
พวยหลังลงไหล	เซงชาน
วางท่อทางด้นดั้น	สู่ท้องวังเวียงฯ ¹⁴

ทั้งนี้แม้จะเป็นระบบเริ่มต้นที่มุ่งเน้นส่งน้ำมาใช้ในพระราชวังที่เมืองลพบุรีและบริเวณใกล้เคียงเท่านั้น แต่ก็เห็นได้ชัดว่าสามารถขยายระบบส่งน้ำเพิ่มเติมได้อีก และด้วยเหตุที่เมืองลพบุรีตั้งอยู่ในลักษณะภูมิประเทศที่เป็นเนินสูงๆต่ำๆ ทำให้การสร้างท่อส่งน้ำจากแหล่งกักเก็บทำได้ยาก แต่ปรากฏว่าบาทหลวงชาวฝรั่งเศสและอิตาลี สามารถทำได้สำเร็จ โดยอาศัยความรู้ทางวิศวกรรม เช่น การรังวัดหาระดับ และการสร้างปล่องปรับแรงดัน จนสร้างความพอพระทัยให้กับสมเด็จพระนารายณ์เป็นอย่างมากดังมีบันทึกของคณะทูตที่เดินทางมาเข้าเฝ้าสมเด็จพระนารายณ์ที่พระราชวังเมืองลพบุรีว่า

...ทางด้านซ้ายมือเป็นอ่างเก็บน้ำใหญ่ซึ่งจ่ายน้ำไปทั่วพระราชฐานเป็นผลงานของชาวฝรั่งเศสคนหนึ่งกับชาวอิตาเลียนคนหนึ่งมีความรู้ในการจ่ายน้ำทดน้ำเหนือกว่าชาวต่างประเทศหลายคนที่ได้ร่วมมือกับคนสยามที่เก่งๆมาเป็นเวลาตั้งสิบปีแล้วยังทำได้ไม่สำเร็จ¹⁵

¹⁴ พลับพลึง มูลศิลป์. (2523). ความสัมพันธ์ไทย-ฝรั่งเศสสมัยอยุธยา. หน้า 138.

¹⁵ นิโกลาส์แซแวงส. (2506). แปลโดย สันต์ ท. โกมลบุตร. เล่มเดิม. หน้า 45.

ระบบประปาดังกล่าวจึงเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าและประสิทธิภาพของเทคโนโลยีตะวันตกที่นำเข้ามาโดยชาวฝรั่งเศส แม้จะไม่ใช่เทคโนโลยีที่ชาติตะวันตกอื่นๆ หรือแม้แต่ชาวเอเชียอย่างเปอร์เซียไม่รู้จักแต่ฝรั่งเศสคือผู้นำมาถ่ายทอดจนเห็นถึงประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม และด้วยประโยชน์ที่เห็นได้อย่างเป็นรูปธรรมนี้เองที่ทำให้ทั้งชาวฝรั่งเศสและความรู้ของพวกเขาได้รับการยอมรับอย่างรวดเร็วนับเป็นลักษณะเด่นประการหนึ่งของสังคมเมืองท่าอย่างอยุธยาที่พร้อมเปิดรับสิ่งใหม่ๆ จากภายนอกอยู่เสมอ ซึ่งรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์ถือเป็นช่วงพิเศษช่วงหนึ่งเพราะปรากฏถึงการรับอิทธิพลจากภายนอกเข้ามาผสมผสานและปรับปรุงใช้งานอย่างเด่นชัดถึงสองแหล่งได้แก่เปอร์เซียในช่วงต้นและตามด้วยฝรั่งเศสในรัชกาลเดียวกัน

ทั้งนี้เป็นที่สังเกตว่าชาวฝรั่งเศสไม่ว่าจะเป็นบาทหลวง นายทหารและวิศวกรที่เดินทางเข้ามาต่างมีลักษณะร่วมกันในด้านการกับวิชาความรู้ อย่างหนึ่งคือการนำความรู้ของตนมาแสดงให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมตามหลักวิชาของสาขานั้นๆ จึงยิ่งช่วยสร้างความน่าเชื่อถือให้กับทั้งชาวฝรั่งเศสและวิทยาการความรู้ที่นำเข้ามามากขึ้น เพราะนอกจากบุคคลเหล่านี้จะแสดงความสามารถได้แล้ว ยังอธิบายและชี้แจงข้อสงสัยต่างๆ เกี่ยวกับความรู้เหล่านั้นได้ด้วย ดังตัวอย่างเมื่อครั้งคณะบาทหลวงแสดงความสามารถทางด้านดาราศาสตร์ต่อหน้าพระที่นั่งพร้อมกับตอบคำถามและชี้แจงข้อสงสัยเพิ่มเติมของสมเด็จพระนารายณ์เป็นต้น

ความรู้จากฝรั่งเศสช่องทางแห่งพระราชอำนาจ

ความรู้และความก้าวหน้าทางวิทยาการที่นำเข้ามาโดยชาวฝรั่งเศสแม้โดยภาพรวมแล้วจะเห็นว่าไม่ได้มีความแตกต่างมากนักกับความรู้จากภายนอกอื่นๆ ที่สังคมอยุธยาซึมซับและรับเข้ามาปรับปรุงใช้ แต่ข้อเด่นประการหนึ่งคือขนาดการขยายตัวของรูปแบบความรู้และวิทยาการเหล่านั้นที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะเมื่อเทียบกับการเผยแพร่ของชาวตะวันตกชาติอื่นๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเผยแพร่ของฝรั่งเศสเป็นไปอย่างมีเป้าหมายมากกว่าอีกทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้องก็เป็นผู้ที่มีความรู้ในศาสตร์เหล่านั้นโดยตรงดังที่ได้กล่าวมาแล้ว และ

ประสิทธิภาพของการนำความก้าวหน้าเหล่านั้นมาแสดงให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ชาวฝรั่งเศสได้รับความไว้วางใจให้เข้ามาทำงานที่เกี่ยวข้องกับ รัฐหลายด้านโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์และราชสำนัก ซึ่งมักแยกไม่ออกจากเรื่องของพระราชอำนาจ ด้วยลักษณะการเมืองภายในของ อาณาจักรอยุธยาที่เป็นการคานอำนาจระหว่างพระมหากษัตริย์และขุนนางส่งผล ให้การสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างองค์พระมหากษัตริย์และกลุ่มชาวต่างชาติเป็นเรื่องปกติ เนื่องด้วยกลุ่มชนต่างชาติขาดฐานกำลังไพร่สนับสนุนจึงต่างจากบรรดา ขุนนางดั่งนั้นผลประโยชน์และอำนาจของคนกลุ่มนี้จึงขึ้นอยู่กับพระมหากษัตริย์ โดยตรงซึ่งชาวฝรั่งเศสที่เข้ามาภายหลังก็จัดอยู่ในลักษณะความสัมพันธ์ดังกล่าว ด้วย และนี่อาจเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่วิทยาการความรู้ของฝรั่งเศสขยายตัวอย่าง รวดเร็วภายใต้การอุปถัมภ์ของสมเด็จพระนารายณ์ ด้วยเหตุนี้เมื่อลองพิจารณา ในเชิงอำนาจแล้วมีสิ่งที่น่าสนใจในการนำวิทยาการความรู้แบบฝรั่งเศสมาใช้งาน ดังนี้

ประการแรก การฝึกหัดทหารชาวสยามและสร้างป้อมปราการแบบ ฝรั่งเศสเป็นประเด็นที่น่าสนใจมากโดยเฉพาะการฝึกหัดทหารแบบฝรั่งเศสแม้ใน บันทึบของนายทหารฝรั่งเศสที่ควบคุมการฝึกหัดจะกล่าวว่าเป็นเพียงการฝึกหัด เบื้องต้นแต่ก็มีแผนที่จะใช้ระยะเวลาในการฝึกมากกว่านี้เพื่อให้สามารถพัฒนา ทหารชาวสยามจนมีประสิทธิภาพในการรบได้ดียิ่งขึ้นโดยสมเด็จพระนารายณ์ โปรดให้ส่งกำลังเข้ามารับการฝึกถึง 2,000 คน ซึ่งทั้งหมดขึ้นตรงกับพระองค์ เท่านั้น¹⁶ กองทหารดังกล่าวจึงถือเป็นพัฒนาการอีกอย่างหนึ่งจากเดิมที่องค์พระ มหากษัตริย์ทรงนิยมจ้างทหารรับจ้างไว้เป็นกองกำลังส่วนพระองค์ แต่สมเด็จพระนารายณ์กลับทรงพยายามสร้างกองทหารพื้นเมืองที่รับการฝึกฝนยุทธวิธีแบบ ตะวันตกซึ่งถ้าสำเร็จตามพระราชประสงค์ก็จะทำให้พระองค์ทรงมีกองกำลังที่มี ชีตความสามารถสูงกว่าขุนนางอื่นๆ และสามารถขยายกำลังนี้ได้ด้วยเพราะเป็น กำลังพลชาวสยามเอง อย่างไรก็ตามลักษณะดังกล่าวก็ยังคงอยู่ในกรอบโครงสร้าง

¹⁶ กรมศิลปากร. (2519). ประชุมพงศาวดารภาคที่ 80 จดหมายเหตุพอร์วัง. หน้า 107.

ของทหารรับจ้างเนื่องด้วยกำลังพลชาวสยามยังคงเป็นไพร่ที่เข้าเวรตามกำหนด จึงไม่ได้อยู่เป็นกองกำลังประจำการ เพียงแต่ได้รับการฝึกจากกองทหารฝรั่งเศส ที่มีอยู่จำนวนเล็กน้อยซึ่งมีหน้าที่เหมือนทหารรับจ้างทั่วไปนั่นเอง ส่วนเทคโนโลยีทางทหารอย่างการสร้างป้อมปราการและการใช้อาวุธแม้ปรากฏว่ามีโครงการที่จะปรับปรุงและก่อสร้างตามแบบฝรั่งเศสในหลายพื้นที่ แต่ก็เห็นได้ชัดว่ามีโครงการที่แล้วเสร็จหรือดำเนินการตามแผนการแล้วเพียงที่กรุงศรีอยุธยา เมืองลพบุรี และเมืองธนบุรีเท่านั้นเนื่องด้วยมีระยะเวลาดำเนินการอย่างจริงจังไม่นานนักก็สิ้นรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์เสียก่อน แต่ก็มีจุดที่น่าสนใจอยู่ 2 แห่ง คือ ที่เมืองลพบุรีและเมืองธนบุรี โดยที่เมืองลพบุรีนั้นปรากฏเทคนิคการก่อสร้างทางทหารแบบใหม่หลายอย่างเพราะตัวเมืองในขณะนั้นเหมาะสมที่จะนำความรู้ใหม่ๆ มาใช้เนื่องจากกำลังมีการปรับปรุงเมืองครั้งใหญ่จึงปรากฏว่ากำแพงและป้อมที่ลพบุรีมีความแข็งแรงมาก จึงไม่แปลกที่สมเด็จพระนารายณ์จะมีพระราชประสงค์ให้เมืองนี้เป็นที่มั่นด้วย และจากบันทึกของชาวฝรั่งเศสยังพบว่าพระองค์มีโครงการที่จะสร้างป้อมปราการเต็มรูปแบบบนบริเวณที่สูงนอกเมืองด้วย¹⁷ เหนือขึ้นไปบริเวณเมืองอินทร์บุรีก็มีโครงการในลักษณะเดียวกันเพื่อควบคุมการเดินทางจากทางเหนือลงมาที่ลพบุรีและอยุธยา¹⁸ ดังนั้นถ้าโครงการต่างๆ เหล่านี้สำเร็จเรียบร้อยพระองค์ก็จะทรงมีฐานกำลังอันแข็งแกร่งที่เมืองลพบุรี มีป้อมปราการใหญ่ที่เมืองอินทร์บุรีป้องกันกำลังพลที่จะเคลื่อนลงมาจากทางเหนือ และมีป้อมปราการใหญ่ที่เมืองธนบุรีป้องกันด้านใต้ โดยป้อมปราการที่เมืองธนบุรีนั้นเป็นป้อมปราการแบบฝรั่งเศสเต็มรูปแบบที่เริ่มดำเนินการก่อสร้างอย่างจริงจัง มีป้อมวิชัยประสิทธิ์อยู่ฝั่งตะวันตกซึ่งเป็นที่ตั้งของตัวเมืองและก่อสร้างป้อมวิชัยเขนทร์ซึ่งมีขนาดใหญ่กว่าทางตะวันออก แต่จากแผนผังที่เตรียมการไว้ปรากฏว่าจะมีโครงการก่อสร้างป้อมปราการเต็มรูปแบบที่ใหญ่และมีประสิทธิภาพมากกว่าที่

¹⁷ ตาซารต์. (2539). แปลโดย สันต์ ท. โกมลบุตร. *จดหมายเหตุการเดินทางสู่ประเทศสยามของบาทหลวงตาซารต์*. หน้า 56.

¹⁸ ตาซารต์. (2551). แปลโดย สันต์ ท. โกมลบุตร. *จดหมายเหตุการเดินทางสู่ประเทศสยามครั้งที่ 1 และจดหมายเหตุการเดินทางครั้งที่ 2 ของบาทหลวงตาซารต์*. หน้า 315.

ฝั่งตะวันตกซึ่งป้อมดังกล่าวได้ถูกเสนอให้เป็นที่ตั้งของกองทหารฝรั่งเศสที่จะเข้ามาประจำการในสยามและแน่นอนว่ากองทหารเหล่านี้ย่อมมีส่วนสัมพันธ์กับสมเด็จพระนารายณ์ด้วย นอกจากนี้ยังมีความเป็นไปได้สูงว่ากองทหารที่พระองค์ทรงโปรดให้ฝึกแบบฝรั่งเศสกับคนนั้นอาจมีพระราชประสงค์ให้เป็นกองกำลังประจำป้อมปราการเหล่านี้ด้วยก็ได้ ถ้าเป็นเช่นนั้นจริงอาจช่วยให้เห็นภาพได้อย่างชัดเจนมากขึ้นถึงเป้าหมายที่จะทำให้พระองค์ทรงสามารถควบคุมการเคลื่อนไหวของเหล่าขุนนางในกรุงศรีอยุธยาซึ่งถูกขนาบด้วยฐานกำลังของพระองค์ได้ดียิ่งขึ้นนั่นเอง

ประการที่สอง การสนับสนุนการศึกษาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสด้วยการให้ความช่วยเหลือจัดตั้งโรงเรียนและวิทยาลัยซึ่งแม้จะมีรูปแบบที่เน้นไปในทางศาสนาเป็นอย่างมากแต่โครงสร้างในการดำเนินการก็สามารถที่จะถ่ายทอดความรู้ด้านอื่นๆไปพร้อมกันด้วย สิ่งที่น่าสังเกตก็คือความสนพระทัยของสมเด็จพระนารายณ์ต่อความรู้ที่ชาวฝรั่งเศสนำเข้านั้นมีลักษณะดังที่ปรากฏมาแล้วในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทหาร คือนอกจากจะทรงต้องการผู้ที่มีความรู้ชาวฝรั่งเศสมาช่วยงานแล้วยังทรงต้องการที่จะสร้างชาวสยามให้มีความรู้ความสามารถเช่นนั้นด้วย ดังจะเห็นได้ว่าทรงฝากบุตรของเชื้อพระวงศ์และขุนนางที่ได้รับการคัดเลือกว่ามีสติปัญญาดีไปกับคณะทูตเพื่อไปศึกษาวิชาความรู้ต่างๆที่ฝรั่งเศส¹⁹ ทั้งนี้ถ้าพิจารณาจากสภาพแวดล้อมของอาณาจักรอยุธยาในขณะนั้นจะเห็นได้ว่าความรู้จากฝรั่งเศสซึ่งถือเป็นความรู้แบบใหม่นั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีรากฐานอยู่ในการศึกษาของสังคมสยามมาก่อน ดังนั้นสิ่งที่เกิดขึ้นจากความรู้ใหม่ๆเหล่านี้ย่อมหาผู้ที่เคยได้รับการศึกษาอบรมตามธรรมเนียมเดิมมารับผิชอบได้ยากหรือไม่มีเลยและยิ่งสิ่งเหล่านั้นเกี่ยวข้องกับอย่างมากกับราชสำนักผู้ที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องส่วนใหญ่ย่อมหนีไม่พ้นผู้ที่อยู่ในแวดวงเหล่าขุนนาง แต่เมื่อบุคคลเหล่านั้นขาดความรู้แบบฝรั่งเศสที่เป็นความรู้เฉพาะทางจึงเปิดช่องทางให้พระองค์สามารถที่จะสร้าง

¹⁹ เดอซัวซี. (2516). แปลโดย สันต์ ท. โกมลบุตร. จดหมายเหตุรายวันการเดินทางไปสู่ประเทศสยาม. หน้า 359-360.

บุคคลากรของพระองค์เองตามพระราชประสงค์ได้มากขึ้น และเป็นเรื่องธรรมดาที่ขุนนางใหม่กลุ่มนี้ย่อมมีความสัมพันธ์รวมทั้งเป็นฐานอำนาจที่ดีให้พระองค์ได้มากกว่า ดังนั้นถ้าการสนับสนุนการศึกษาแบบใหม่ของสำนักบาทหลวงประสบความสำเร็จด้วยดีและเจริญก้าวหน้าขึ้น อาจส่งผลให้ความจำเป็นในการพึ่งพาเหล่าขุนนางลดลง ซึ่งนั่นย่อมหมายถึงอำนาจอิทธิพลของขุนนางที่ลดลงด้วย นอกจากนี้การจัดการศึกษาของคณะบาทหลวงยังอาจก้าวหน้ามีอิทธิพล่วงดูลับกับคณะสงฆ์ที่ผูกขาดการศึกษาในสังคมสยามมาแต่เดิมจนกลายเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่มีอิทธิพลเป็นอย่างมาก และปรากฏหลักฐานหลายอย่างที่ชี้ให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันสงฆ์และสมเด็จพระนารายณ์ก็ไม่ค่อยสู้ดีเช่นกัน²⁰

ข้อสันนิษฐานนี้เป็นเหตุผลที่สนับสนุนข้อเท็จจริงที่ว่าความสัมพันธ์ระหว่างสมเด็จพระนารายณ์กับบรรดาขุนนางหรือแม้แต่องค์กรที่มีอิทธิพลอย่างคณะสงฆ์อยู่ในสถานะที่ไม่ดีนักและอย่างน้อยตั้งแต่รัชสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททองมาแล้วที่ปรากฏหลักฐานอย่างชัดเจนว่ามีความพยายามขององค์พระมหากษัตริย์ที่จะลดบทบาทและอิทธิพลของขุนนางอยู่ตลอดเวลา²¹

เทคโนโลยีที่ฝรั่งเศสนำมาเผยแพร่และได้รับความสนใจจากราชสำนักอยุธยาอีกอย่างหนึ่งก็คือ การทำแผนที่ซึ่งปรากฏหลักฐานหลงเหลืออยู่หลายฉบับ ทั้งในส่วนที่เป็นแผนที่แสดงผังเมืองและส่วนแสดงที่ตั้งของเมืองสำคัญตามเส้นทางลำน้ำเจ้าพระยาจากปากน้ำจนถึงบริเวณหัวเมืองฝ่ายเหนือ แม้การใช้แผนที่ในรูปแบบอื่นๆจะมีการใช้งานมาก่อนหน้านั้นแล้วแต่ส่วนใหญ่ไม่ได้ให้รายละเอียดที่ชัดเจนเท่าของชาวฝรั่งเศสที่มีการคำนวณมาตราส่วนตามหลักของการทำแผนที่สมัยใหม่ อย่างไรก็ตามไม่พบหลักฐานว่ามีการนำความรู้ดังกล่าวมาใช้ในการสร้างเสริมอำนาจทางการเมืองของสมเด็จพระนารายณ์มากนักน้อยเพียงใด แต่จากหลักฐานแวดล้อมอื่นๆทำให้ข้อสันนิษฐานได้ว่าอาจมีความพยายามที่จะใช้ความรู้นี้เพื่อประโยชน์เชิงอำนาจบางอย่างด้วย เช่น การวางผังเมืองละโว้ให้

²⁰ นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2557). *เล่มเดิม*. หน้า 68.

²¹ *แหล่งเดิม*. หน้า 24.

มีประสิทธิภาพเหมาะสมที่จะขยายเป็นเมืองใหญ่เพื่อให้เหมาะกับการเป็นฐานกำลังของพระองค์ การส่งวิศวกรฝรั่งเศสออกไปสำรวจและทำแผนผังเมืองในหัวเมืองสำคัญหลายแห่ง เช่นที่ปรากฏหลักฐานในภาคใต้ อย่างเมืองนครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา หรือการสำรวจเส้นทางน้ำจากนครสวรรค์ไปจนสุดเขตแดนที่ติดต่อกับล้านนา²² เป็นต้น การสำรวจและทำแผนผังเหล่านี้ถ้าเสร็จสมบูรณ์จะทำให้ผู้ปกครองที่กรุงศรีอยุธยามีข้อมูลเกี่ยวกับหัวเมืองต่างๆเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะส่งโดยตรงต่อการควบคุมและรักษาอำนาจเหนือเมืองเหล่านั้น

ฝรั่งเศสกับพระราชนิยมสมัยสมเด็จพระนารายณ์

บันทึกชาวต่างชาติที่ได้มีโอกาสเข้าเฝ้าสมเด็จพระนารายณ์หลายฉบับมักจะกล่าวคล้ายกันว่าพระองค์ทรงมีความนิยมอย่างชัดเจนในศิลปวัฒนธรรมแบบตะวันตกออกกลาง ดังแสดงออกด้วยการที่มักปรากฏพระองค์ในชุดเครื่องทรงแบบเปอร์เซีย ซึ่งพระราชนิยมของพระองค์ได้ส่งอิทธิพลต่อบรรดาข้าราชการสำนักด้วย ดังจะเห็นได้จากเครื่องแต่งกายของคณะราชทูตสยามที่เดินทางไปยังฝรั่งเศสก็มีลักษณะแบบตะวันตกออกกลางเช่นกัน ทั้งนี้เมื่อคณะบาทหลวงและราชทูตฝรั่งเศสได้เข้าเฝ้าเป็นครั้งแรกก็ยังคงพบลักษณะเช่นนั้นอยู่ อย่างไรก็ตามเมื่อคณะทูตฝรั่งเศสโดยการนำของ เดอโซมง เดินทางกลับพระองค์ได้ทรงฝากคณะทูตสยามให้เดินทางไปถวายพระราชาสาส์นและเครื่องราชบรรณาการยังราชสำนักฝรั่งเศสด้วย โดยสิ่งที่น่าสนใจก็คือได้รับสั่งให้คณะทูตสยามชุดนี้ไปจัดทำและจัดซื้อสินค้าต่างๆตามพระราชประสงค์หลายร้อยรายการ ซึ่งในบรรดาสิ่งของเหล่านั้นมีทั้งสิ่งซึ่งเป็นที่ยุติและใช้งานอย่างแพร่หลายในราชสำนักอยุธยาอยู่ก่อนแล้ว กับสิ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจนว่าเป็นของแบบตะวันตกซึ่งหลายอย่างเป็นของที่ใช้เฉพาะทาง เช่น อุปกรณ์ทางด้านวิทยาศาสตร์ เป็นต้น²³ จากบัญชีสินค้าที่

²² ตาซาร์ด. (2551). แปลโดย สันต์ ท. โกมลบุตร. จดหมายเหตุการเดินทางสู่ประเทศสยามครั้งที่ 1 และจดหมายเหตุการเดินทางครั้งที่ 2 ของบาทหลวงตาซาร์ด. หน้า 315.

²³ กรมศิลปากร. (2511). ประชุมพงศาวดารภาคที่ 46 จดหมายเหตุพ่อค้าฝรั่งเศส

ทรงมีรับสั่งให้คณะทูตไปจัดทำและจัดซื้อเหล่านี้นำให้สันนิษฐานได้ว่า ช่วงปลายรัชกาลของสมเด็จพระนารายณ์ทรงหันมาให้ความสนใจศิลปวัฒนธรรมจากฝรั่งเศสซึ่งสอดคล้องกับหลักฐานที่ว่า พระองค์ทรงให้ความสำคัญกับชาวมุสลิมตะวันออกกลางน้อยลง ในขณะที่เดียวกันชาวฝรั่งเศสก็ได้แสดงให้เห็นถึงสิ่งที่น่าประทับใจใหม่ๆหลายอย่างจนเป็นที่พอพระทัยมากขึ้น จากหลักฐานของบาทหลวงฝรั่งเศสปรากฏข้อมูลที่ว่าพอจะทำให้เห็นภาพถึงความสนพระทัยของพระองค์อย่างชัดเจน เช่น ทรงซักถามเรื่องราวต่างๆเกี่ยวกับฝรั่งเศสทั้งการปกครอง เกษตรกรรม ศาสนาและอื่นๆอยู่เสมอทั้งกับบรรดาบาทหลวงเอง และชาวตะวันตกชาติอื่นๆ อย่างฮอลันดา จนถึงกับทรงเป็นฝ่ายเริ่มต้นส่งคณะทูตไปเจริญพระราชไมตรีก่อน ด้วยเหตุนี้พระราชนิยมของพระองค์ที่ทรงมีต่อฝรั่งเศสจึงมีมาก่อนการมาถึงของทูตฝรั่งเศสชุดแรกแล้ว ดังแสดงให้เห็นในบัญชีสินค้าดังกล่าวโดยตัวอย่างสินค้าที่น่าสนใจได้แก่ แวนดาทองคำสำหรับอ่านหนังสือ กระดาษขนาดต่างๆ เครื่องแก้ว เครื่องแก้วเจียรในกลองไม้โครสโคป ตุ๊กตาเซรามิก นาฬิกาพก หมวก ฉลองพระองค์ และเครื่องประดับต่างๆ โดยในรายการสินค้าเหล่านี้สิ่งที่น่าสนใจเป็นพิเศษได้แก่ หมวก และ ฉลองพระองค์ ทั้งนี้ถ้าวิเคราะห์ว่าสินค้าทั้งสองรายการเป็นของที่สามารถทำได้ในสยามแล้วเพราะเหตุใดจึงปรากฏอยู่ในรายการสั่งซื้อจากฝรั่งเศสด้วย สิ่งนี้อาจสันนิษฐานได้ว่าสิ่งของทั้งสองรายการอาจมีพระราชประสงค์ให้จัดทำในรูปแบบของฝรั่งเศสอย่างสมบูรณ์ซึ่งช่างชาวสยามอาจไม่สามารถทำตามแบบที่พระองค์ทรงต้องการได้ และเนื่องด้วยเป็นเครื่องทรงจึงอาจเห็นถึงแนวโน้มที่พระองค์จะทรงหันมาประยุกต์เครื่องทรงตามอิทธิพลของฝรั่งเศสเหมือนที่ทรงเคยใช้เครื่องทรงแบบเปอร์เซียมาแล้วก็เป็นได้ ทั้งนี้เนื่องจากทูตสยามชุดดังกล่าวได้เดินทางกลับมาพร้อมกับคณะทูตฝรั่งเศสชุดที่สองซึ่งเป็นช่วงปลายรัชกาลมากแล้ว จึงทำให้ไม่อาจประเมินด้วยหลักฐานอย่างชัดเจนได้ว่าพระราชนิยมที่จะทรงแต่งพระองค์แบบฝรั่งเศสนั้นจะมีมากเหมือนเมื่อทรงรับอิทธิพลของเปอร์เซียหรือไม่

แม้แต่งงานทางด้านสถาปัตยกรรมอย่างการประดับตกแต่งพระที่นั่งที่เมืองลพบุรีก็เห็นถึงแรงบันดาลใจจากฝรั่งเศสอย่างชัดเจนคือการประดับผนังด้วยกระจกเงาซึ่งสันนิษฐานว่า คงทรงมีพระราชประสงค์ให้เหมือนกับพระราชวังแวร์ซายส์ที่มีชื่อเสียงเรื่องท้องพระโรงกระจกเงาตามคำบอกเล่าของบาทหลวงและทำให้พระที่นั่งองค์นี้มีลักษณะที่แปลกกว่าพระที่นั่งทั่วไป ที่สำคัญโครงการก่อสร้างพระที่นั่งองค์นี้มีมาก่อนที่ราชทูตฝรั่งเศสชุดแรกจะเดินทางเข้ามาเช่นกัน เพราะเมื่อราชทูตเดินทางมาถึงก็ปรากฏในบันทึกกล่าวถึงพระที่นั่งองค์นี้แล้วว่า

...ตามผนังประดับกระจกเงาบานใหญ่ซึ่งมีรับสั่งให้ขุนนางสองคนที่เป็นประเทศฝรั่งเศสเป็นผู้นำมาเมื่อสี่ปีที่แล้วมานี้²⁴

นอกจากนี้ยังปรากฏสิ่งก่อสร้างอื่นๆที่สมเด็จพระนารายณ์มีพระราชประสงค์โดยตรงให้ใช้และผสมผสานกับรูปแบบของฝรั่งเศสโดยมีวัตถุประสงค์หนึ่งเพื่อต้อนรับคณะทูตฝรั่งเศสโดยเฉพาะ เช่น บ้านหลวงรับราชทูตที่กรุงศรีอยุธยาและที่เมืองลพบุรี สิ่งก่อสร้างเหล่านี้เป็นรูปแบบใหม่ที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนโดยเฉพาะในส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์หรือศาสนา และเป็นพระราชนิยมที่พบในรัชสมัยของพระองค์เท่านั้น อย่างไรก็ตามเทคนิคการก่อสร้างหลายอย่างก็ได้รับการเผยแพร่ไปไม่น้อยเช่นการก่อสร้างอาคารแบบตึกตามโบสถ์วิหารที่มีการก่ออิฐจนถึงหน้าจั่ว การสร้างอาคารแบบตึกสองชั้น และลดทอนการประดับตกแต่งอาคารที่ผสมระหว่างไทยกับฝรั่งเศสเป็นต้น

ทั้งนี้แม้โดยส่วนพระองค์แล้วเราจะพบจากบันทึกของบาทหลวงฝรั่งเศสว่าทรงสนพระทัยซักถามเกี่ยวกับกษัตริย์และราชสำนักฝรั่งเศสอยู่เสมอ และหลายครั้งตามบันทึกกล่าวว่าพระองค์ทรงกล่าวอย่างชัดเจนว่าทรงต้องการที่จะทรงปฏิบัติเช่นนั้นบ้าง แต่ก็ไม่อาจทราบพระราชประสงค์ที่แท้จริงได้ว่าทรงนิยมชมชอบวัฒนธรรมฝรั่งเศสมากน้อยแค่ไหนและบาทหลวงบันทึกเพิ่มเติมตามความเข้าใจและตามความต้องการของตนมากน้อยเพียงใด แต่การแสดงออกเฉพาะหน้าเช่นในการต้อนรับคณะราชทูต ก็พอจะทำให้เห็นได้ว่าทรงปรับปรุงขนบธรรมเนียม

²⁴ นิโกลาส์แซแวงส. (2506). แปลโดย สันต์ ท. โกมลบุตร. เล่มเดิม. หน้า 47.

วัฒนธรรมหลายอย่างเพื่อสร้างความเข้าใจในระหว่างกัน โดยเฉพาะในทางวัฒนธรรมซึ่งแทบไม่ปรากฏการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้กับชาติอื่นๆ โดยเฉพาะชาติตะวันตกมาก่อน การสร้างตึกแบบฝรั่งเศส การสั่งทำเครื่องใช้บนโต๊ะอาหารแบบยุโรปมารับรองทูต หรือการโปรดให้ทูตยีนเข้าเฝ้า ก็ล้วนเป็นหนึ่งในการปรับพระองค์ให้เข้ากับวัฒนธรรมจากภายนอกนั่นเอง

ด้วยเหตุที่สมเด็จพระนารายณ์ทรงมีพระอุปนิสัยที่สนพระทัยในการศึกษาหาความรู้ ดังนั้นพระราชนิยมที่เป็นเอกลักษณ์ประการหนึ่งคือการที่ทรงเข้าร่วมในกระบวนการศึกษาด้วยพระองค์เอง เมื่อบาทหลวงชาวฝรั่งเศสเข้ามาพร้อมความรู้และวิทยาการที่น่าสนใจ จึงพบหลักฐานที่ปรากฏว่าพระองค์ทรงเข้าร่วมศึกษาทดลองด้วย เช่น ด้านดาราศาสตร์ ที่ทรงอุปถัมภ์การสร้างหอดูดาวและทรงร่วมสังเกตการณ์เกิดจันทรุปราคาและสุริยุปราคากับคณะบาทหลวงโดยใช้กล้องดูดาว เป็นต้น เนื่องด้วยบาทหลวงเยซุอิตที่ถวายเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาอบรมตามหลักวิชา จึงทำให้คำอธิบายมีหลักการ สามารถตรวจสอบและอธิบายข้อที่ทรงสงสัยได้และให้ข้อมูลเพิ่มเติมตามที่ทรงสนพระทัยได้อีกด้วย นอกจากนี้ยังน่าจะทรงสนพระทัยความรู้ที่หลากหลายยิ่งขึ้นดังจะเห็นได้ว่าโปรดให้บาทหลวงตาซาร์ตกลับไปขอบาทหลวงผู้มีความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ ที่ฝรั่งเศสเพิ่มเติมอีกแต่ไม่ทันกลับมาก็สิ้นรัชกาลเสียก่อน

สรุป

รัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์ อาณาจักรอยุธยาในฐานะเมืองท่าการค้านานาชาติได้เจริญเติบโตมากขึ้นจนเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจที่สำคัญแห่งหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ลักษณะดังกล่าวนำมาซึ่งการติดต่อสัมพันธ์กับชาวต่างชาติหลายกลุ่มซึ่งเข้ามาค้าขายและตั้งถิ่นฐานของตนจนเกิดการสร้างความสัมพันธ์ทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างกัน โดยเฉพาะในเรื่องทางการเมืองนั้นเห็นได้อย่างชัดเจนว่าประชาคมชาวต่างชาติได้เข้ามามีบทบาทเพิ่มมากขึ้น ซึ่งในรัชกาลของสมเด็จพระนารายณ์นั้นปรากฏการณ์ดังกล่าวกลายเป็นพระบรมราโชบายหลักในการรักษาไว้ซึ่งพระราชอำนาจโดยการอาศัย

ชาวต่างชาติเหล่านี้เพื่อถ่วงดุลอำนาจกับเหล่าขุนนาง ซึ่งชาวฝรั่งเศสก็เป็นหนึ่งในนั้นด้วย

แม้ชาวฝรั่งเศสจะเข้ามามีบทบาทในราชสำนักอยุธยาในช่วงระยะเวลาไม่นานนัก แต่แนวคิด ศิลปะวิทยาการ และเทคโนโลยีหลายอย่างของฝรั่งเศสกลับได้รับการปรับปรุงผสมผสานและสืบทอดรูปแบบมาจนถึงสมัยหลังอันเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงมุมมองและความประทับใจที่ชนชั้นนำชาวสยามมีต่อสิ่งที่ฝรั่งเศสนำเข้ามาจนแพร่หลายมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับชาติตะวันตกอื่นๆ จึงไม่น่าแปลกใจที่การยอมรับศิลปวัฒนธรรมและความรู้บางประการจากฝรั่งเศสนั้นยังยืนกว่าความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองที่ผลิบานในช่วงสั้นๆ ใดๆก็ตามในความทรงจำของชาวสยามเกี่ยวกับชาวฝรั่งเศส แม้จะผ่านเวลามาเนิ่นนานจนถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวแห่งกรุงรัตนโกสินทร์แต่ชาวฝรั่งเศสจากยุคสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ก็ยังคงเป็นภาพลักษณ์ที่ชาวสยามจดจำในความรับรู้ของตนแม้ฝรั่งเศสในช่วงเวลานั้นจะเปลี่ยนแปลงไปจากยุคพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 มากแล้วก็ตามดังตัวอย่างจารึกวัดพระเชตุพนฯที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้สร้างขึ้นซึ่งล่องเลยมายังศตวรรษที่ 19 แล้วแต่ภาพชาวฝรั่งเศสที่ปรากฏบนจารึกกลับยังคงลักษณะของชาวฝรั่งเศสในศตวรรษที่ 17 เหมือนเมื่อครั้งเข้ามาติดต่อกับอาณาจักรอยุธยาสมัยสมเด็จพระนารายณ์อยู่เช่นเดิม

บรรณานุกรม

- จักรพันธ์ กังวาลและคณะ. (2550). *กรุ๋นกลั่นอารยธรรมเปอร์เซียในเมืองสยาม*.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน
- จุมพล เพิ่มแสงสุวรรณ. (2545). พระอุโบสถและพระวิหารที่ได้รับอิทธิพลตะวันตก
สมัยอยุธยาตอนปลาย. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
- เดอซัวซี. (2516). แปลโดย สันต์ ท. โกมลบุตร. *จดหมายเหตุรายวันการเดินทาง
ไปสู่ประเทศสยาม*. กรุงเทพฯ : ก้าวหน้าการพิมพ์
- ตาซาร์ด. (2539). แปลโดย สันต์ ท. โกมลบุตร. *จดหมายเหตุการเดินทางสู่ประเทศ
สยามของบาทหลวงตาซาร์ด*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณกิจ.
- ตาซาร์ด. (2551). แปลโดย สันต์ ท. โกมลบุตร. *จดหมายเหตุการเดินทางสู่ประเทศ
สยามครั้งที่ 1 และ จดหมายเหตุการเดินทางครั้งที่ 2 ของบาทหลวงตา
ซาร์ด*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศรีปัญญา.
- นิโกลาส์แซแรส. (2506). แปลโดย สันต์ ท. โกมลบุตร. *ประวัติศาสตร์ธรรมชาติดและ
การเมืองแห่งราชอาณาจักรสยาม*. พระนคร : อักษรสัมพันธ์.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2557). พิมพ์ครั้งที่ 8. *การเมืองไทยสมัยพระนารายณ์*. กรุงเทพฯ
: สำนักพิมพ์มติชน.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2555, มีนาคม). *โปรตุเกส-การเดินทางเรือ, เครื่องเทศ, และศรัทธา*.
ศิลปวัฒนธรรม. 33(5): หน้า 97-98.
- ประชุมพงศาวดารภาคที่ 32 เรื่อง *จดหมายเหตุของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสซึ่งเข้ามา
ตั้งครั้งแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช*. พิมพ์ในงานพระราชทาน
เพลิงศพ คุณหญิงเพ็ชรพิไชย (ถนอม อมาตยกุล). (2467). พระนคร:
โสภณพิพรรฒนาการ.
- พลับพลึง มูลศิลป์. (2523). *ความสัมพันธ์ไทย-ฝรั่งเศสสมัยอยุธยา*. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์บรรณกิจ.
- ภมรี สุรเกียรติ. (2553). *เมียนมาร์สยามยุค*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

- ศิลปากร, กรม. (2513). *บันทึกเรื่องสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศไทยกับนานาประเทศในศตวรรษที่ 17 เล่ม 1 จดหมายกาเบรียล เทาวัน ถึงบริษัทอีสต์อินเดีย แพลโดย ไพโรจน์ เกษแม่นกิจ*. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- ศิลปากร, กรม. (2519). *ประชุมพงศาวดารภาคที่ 80 จดหมายเหตุฟอร์บัง*. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- ศิลปากร, กรม. (2511). *ประชุมพงศาวดารภาคที่ 46 จดหมายเหตุพ่อค้าฝรั่งเศสซึ่งเข้ามาตั้งครั้งกรุงศรีอยุธยา ตอนแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช*. กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา.
- แอนโทนี ริด. (2548). *แพลโดย พงษ์ศรี เลขะวัฒน์. เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในยุครการค้า ค.ศ. 1450-1680 เล่ม 1 ดินแดนใต้ลม*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.